

Nr 165.

Av herrar **Norman** och **Tamm**, om inrättande av landsbibliotek i Västerås.

I årets statsverksproposition erinrar ecklesiastikministern om de framställningar, som sedan flera år tillbaka föreligga om inrättande av nya landsbibliotek i Växjö, Östersund, Strängnäs och Västerås. En utvidgning av biblioteksorganisationen skulle givetvis, framhåller departementschefen, medföra icke obetydliga kostnader för statsverket och torde därför under nuvarande förhållanden möta stora svårigheter. Å andra sidan kan frågan om utbyggandet av denna organisation, vilken under de gångna åren kommit till stånd endast i ringa utsträckning, inte gärna för någon längre tid skjutas helt åsido. Från kommunernas och andras sida ha betydande ekonomiska intressen knutits till denna sak. Det särskilt under nuvarande förhållanden ökade anlitaandet av de offentliga biblioteken bör också beaktas. Så snart den statsfinansiella situationen inte längre lägger oöverstigliga hinder i vägen, synes därför frågan om inrättande av nya stifts- och landsbibliotek böra övervägas.

Såvitt departementschefen för närvarande kan bedöma saken, anser han, att Västerås bör komma i fråga i första hand. För byggnadskostnaderna i Västerås finnas medel redan tillgängliga, och även i övrigt synas goda förutsättningar vara förhanden för att här skapa ett livskraftigt stifts- och landsbibliotek. Statsrådet är dock inte för närvarande beredd att framlägga slutligt förslag men ämnar ha sin uppmärksamhet fäst på saken för att, när förhållandena medge det, ånyo ta upp frågan.

Behovet av detta landsbibliotek med dess åliggande att även utföra ett centralbiblioteks uppgifter för Västmanlands län är synnerligen trängande för såväl Västerås stad som för länet i dess helhet.

I Västerås finnas f. n. flera bibliotek. Intet av dessa fyller de krav, som man numera måste ställa på ett sådant.

Västerås stifts- och läroverksbibliotek har mycket gamla anor. Dess ursprung är att söka i den boksamling, som fanns i den till domkyrkan knutna skolan, vilken fanns redan under medeltiden. Först under biskop Johannes Rudbeckius fick emellertid boksamlingen en sådan omfattning, att den kunde göra skäl för benämningen bibliotek. Då samlades här några band av den tidens bästa litteratur. Samtidigt eller senare under 1600-talet tillkommo krigsbytena från mellersta Europas bibliotek. Under tiden därefter har bokbeståndet ökats bl. a. med donationer från enskilda personer, varibland den Murbeckska samlingen (c:a 3 000 volymer) vid 1700-talets slut var den största. Betydande handskriftssamlingar från rådmannen A. A:son Hülphers och

domprosten, sedermera biskopen Herweghr ha införlivats med biblioteket. — Även om bokbeståndet till största delen utgöres av äldre litteratur, så saknas icke modern sådan. Bokgåvor ha även under senare tid tillförts biblioteket, särskilt från intresserade lärare. Därjämte innehåller biblioteket officiellt tryck, såsom statistik, utredningar, akademiska avhandlingar, en mycket värdefull politisk boksamling samt tidningar, särskilt de i Västerås utgivna med början av Västerås Stifts Tidningar 1769. — Biblioteket omfattar f. n. omkring 25 000 volymer. — Bibliotekets lokaler äro visserligen inte så gamla men de lämna icke någon bekväm tillgång till böckerna. Icke heller kan där bestås kontinuerlig betjäning. Utrymmet är också taget i anspråk till den grad, att en del av samlingarna måste förvaras på den kalla och obekväma vinden.

Västerås arbetarinstitutets bibliotek, som kan kallas Västerås stadsbibliotek, började sin verksamhet i december 1900 med 649 band. Detta bibliotek har nu sina lokaler i en större bostadsvåning Stora gatan 42. Bokbeståndet var vid 1941 års slut omkring 25 000 band. År 1933 deponerades Västmanlands läns pedagogiska bibliotek och småskoleseminariets bibliotek hos institutet. Dessa bibliotek innehöllo omkring 3 500 band. År 1934 tillfördes institutets bibliotek en mycket värdefull boksamling på omkring 2 000 band genom avlidne professor Gustaf Kobbs donation. Utlåningen har sedan åtskilliga år tillbaka varit omkring 100 000 boklån. Under år 1941 utlämnades 111 114 boklån. — För innevarande år lämnar Västerås stad ett anslag till biblioteket på 20 000 kronor. I statsbidrag erhöles för det gångna året 6 300 kronor.

Sedan år 1918 har i bostadskvarteret Kåre pågått ett aktningvärt frivilligt folkbildningsarbete, främst i form av studiecirklar. Lokalerna ägas av Asea och upplåtas hyresfritt. De bestå av 7 bostadsrum samt vaktmästarbostad om ett rum och kök. Här har institutet placerat en boksamling på omkring 600 band. Verksamheten har utövats under benämningen Arosgården.

Arbetarnas bildningsförbund — ABF — började sin verksamhet i Västerås 1912 i anslutning till fackföreningsrörelsen. Jämte studiecirkelverksamhet samlades ett bibliotek, som blev ordnat för utlåning vid årsskiftet 1913—1914. Bokbeståndet i detta bibliotek utgör f. n. 11 321 band och c:a 34 500 boklån utlämnas härifrån pr år. Västerås stad lämnar ett anslag på 3 500 kronor och i statsbidrag erhöles för 1941 c:a 2 700 kronor. Studiecirkelarbetet utövas i största möjliga utsträckning i Arosgårdens lokaler. Antalet studiecirklar utgjorde förlidet år 94 st. med ett medlemsantal av 1 189, av vilka omkring 400 voro under 20 år.

Det är alldeles uppenbart, att verksamheten vid såväl arbetarinstitutets bibliotek som i Arosgården är i hög grad tillbakahållen genom både lokalernas otillräcklighet och mindre lämpliga beskaflenhet. Läroverkets bibliotekshus kan endast tjäna som förvaringsrum för det gamla, värdefulla stifts- och läroverksbiblioteket. Varken lokaler eller anslag göra det möjligt att förnya biblioteken i behövlig mån, ej heller att betjäna den allmänhet, som skulle

önska taga kännedom om böckernas innehåll i den utsträckning, som vore önskvärt.

Att förse alla dessa bibliotek med lämpliga lokaler och fullt kvalificerade arbetskrafter skulle bli alldeles för dyrbart och icke heller ändamålsenligt. Ett sammanförande av dem till goda lokaler i stadens centrala del vore en önskvärd lösning.

Ett sådant bibliotek skulle emellertid icke endast betjäna Västerås stads befolkning, dess skolor och övriga inrättningar, utan det skulle sträcka sin verksamhet till hela länet. Folkbildningsarbetet i brukssamhällena och ute på länets landsbygd är i stor utsträckning knutet till självstudier med böckernas hjälp. De små studiecirkelbiblioteken kunna lika litet som församlingsbiblioteken tillgodose det allt starkare intresset för planmässiga studier av särskilt facklitteratur. Ett landsbibliotek med kvalificerad betjäning skulle få en betydelsefull uppgift att förmedla boklån till länets andra bibliotek och enskilda intresserade personer icke blott från sitt eget bokbestånd utan även från andra större bibliotek i landet.

Den 30 mars 1939 beslöto stadsfullmäktige i Västerås enhälligt att avlåta en ansökan till Kungl. Maj:t om en framställning till riksdagen om inrättande av ett landsbibliotek i Västerås. För detta var staden villig att anordna lokaler enligt bifogade skissritningar, vilka upprättats av stadsarkitekten Sven Ahlbom i Västerås. Dessa ritningar ha sedermera granskats av kungl. skolöverstyrelsen och kungl. byggnadsstyrelsen och godkänts med ett par mindre erinringar av sistnämnda myndighet. Den planerade byggnaden har kostnadsberäknats till 750 000 kronor. — Vid en uppvaktning hos dåvarande ecklesiastikministern statsrådet Engberg förklarade sig denne villig tillmötesgå den gjorda framställningen. Även statsrådet Bagge har vid olika tillfällen uttalat sitt intresse för frågans lösning i enlighet med stadens önskingar.

Den 22 juli 1932 beslöt bestyrelsen för rotehållarnas besparingsfond att anslå 100 000 kronor till en biblioteksbyggnad i Västerås.

ASEA:s bolagsstämma beslöt den 15 mars 1933 att anslå 100 000 kronor till biblioteksbyggnaden och 50 000 kronor till en fond för inköp av teknisk litteratur för biblioteket.

Västmanlands läns landsting har anslagit 50 000 kronor för biblioteksbyggnader samt ett årligt anslag för driften.

Västerås stad har årligen avsatt ett belopp för biblioteksbyggnaden. Denna fond uppgår nu till 275 000 kronor.

Sammanlagt finnas alltså f. n. 525 000 kronor tillgängliga för ändamålet.

Fördröjandet med inrättande av detta landsbibliotek måste livligt beklagas inte minst f. n., ty ett välordnat och väl betjänat bibliotek med goda utrymmen även för det fria och frivilliga studiearbetet och för ungdomens fritidssysselsättning är utan tvivel en av de viktigaste faktorerna i vår folkberedskap och kommer att så bli även i framtiden. Här beröras värden, som visser-

ligen inte kunna mätas i mått eller mynt, men vilka dock äro ytterst viktiga, när det gäller vårt folks inre styrka, dess tro på svenska värden, på värdet av vår folkfrihet och det demokratiska samhällsskicket. All beredskap fordrar ständig tillsyn. Iakttages icke detta, riskeras med all säkerhet samhällets uppluckring inifrån. Ungdomens nöjesliv, fritidssysselsättningen och en befarad arbetslöshet äro just nu problem, som måste beaktas med största uppmärksamhet. Böcker samt trivsamma och tilldragande studie-, klubb- och andra samlingslokaler äro av allra största värde härvidlag. Här gäller även, att vad som göres i tid och i förebyggande syfte har dubbelt värde.

Det är att beakta att även sedan statsmakterna beslutat om inrättande av ett landsbibliotek i Västerås dröjer det något år innan biblioteket kan träda i verksamhet. Västerås stad torde till exempel behöva upptaga ett byggnadslån för bibliotekets uppförande. Synnerligen önskvärt vore därför om riksdagen redan i år ville fatta ett principbeslut i ärendet.

I stark känsla av denna frågas utomordentliga betydelse för länets befolkning yrka vi,

att riksdagen för sin del måtte besluta att ett landsbibliotek inrättas i Västerås med hemställan till Kungl. Maj:t att medel härför äskas i 1943 års statsverksproposition.

Stockholm den 24 januari 1942.

David Norman.

Gustaf Tamm.
